

De sympathie van de heer Van der Wijst voor de heren van Gemert was sterker dan voor de heren van de Duitse Orde.

Tot slot nog enkele echte Gemertse namen die in de van Gemert-familie voorkwamen. We noemden reeds Gerlac, Agnes en Bela; daarnaast vinden we Emond, Diederik en Gosewijn; Mabelia en Guntramma. Gemertse mensen, denkt hier eens aan, als ge een naam zoekt voor een van uw kinderen.

Na afloop werden enige vragen gesteld o.a. wat hoge en lage rechten betekent. Dit houdt verband met het berechten van grote of kleinere misdaden. "Hoge rechten" geeft macht over "halszaken"; "midden" over gevangenisstraf en boeten, "lage rechten" over straf bij het overtreden van "ceuren en breuken".

De heer van Emstede maakte het bestuur zijn compliment over de aanwezigheid van zoveel jongere personen; dit belooft een goede toekomst voor de Heemkundekring van Gemert.

Tot slot gaf de heer Van der Wijst aan de Voorzitter een copie van een gerechtelijk stuk uit het jaar 1849, waarbij een Christiaan van Schijndel bij gelegenheid van het weversoproer wordt vrijgesproken. (De naam van onze Voorzitter is ook Christiaan van Schijndel.)

De Voorzitter dankt de heer Van der Wijst voor zijn leerzame en goed gedocumenteerde lezing en zegt dat in de eerstvolgende vergadering de film van het Landjuweel Gemert 1972 zal vertoond worden. Daarna sluiting.

M. H. J. Pennings.

DE HUIDIGE TOESTAND VAN DE VOORMALIGE KASTELEN DER DUITSE ORDE TE GRUITRODE, ALDE-BIEZEN EN SINT-PIETERS-VOEREN.

Toen ik in de lente van dit jaar voor mijn werk naar België moest, besloot ik het nuttige met het aangename te verenigen door een bezoek te brengen aan de kastelen van Gruitrode en Alde-Biezen, die ik sedert 1958 niet meer gezien had. Bovendien had ik bij geruchte gehoord dat er in maart van 1971 een brand was geweest op het kasteel Alde-Biezen. De berichten in de kranten hierover had ik door een toeval gemist. Op zondag 9 juli j.l. heb ik alles nog eens grondig kunnen overdoen tijdens een excursie van Heemkundekring "Barthold van Heessel" uit Aarle-Rixtel. Op 14 juli heb ik tenslotte nog een bezoek gebracht aan het kasteel van Sint-Pieters-

Voeren dat ik nog nooit eerder had gezien. Een en ander heeft geresulteerd in een aantal dia's, die ik bij gelegenheid graag eens wil laten zien tijdens een vergadering van onze

Gruitrode.

Gruitrode ligt in Belgisch Limburg, in de geografische streek de Kempen. De gemeente is 3800 ha. groot en had in 1958 2164 inwoners. Er staat een mooie gotische kerk uit de 15de eeuw. Bij een vluchtige inspectie kon ik niets vinden dat onmiddellijk aan de Duitse Orde herinnerde.

Als men bij het kruispunt bij de kerk links afslaat, ziet men al spoedig het kasteel liggen. Het voorste gedeelte is het eigenlijke kasteel, daarachter ligt de kasteelboerderij, waar de ridders vroeger hun paarden stalden om daarna over een ophaalbrug door een poort het kasteel binnen te gaan. Er zijn momenteel twee eigenaren; de boer die de kasteelboerderij bezit en een chirurg uit Hasselt, die het slotje gekocht heeft van de weduwe die het tot voor kort bewoonde. De boer-



† Kasteel van Gruitrode - 1972.

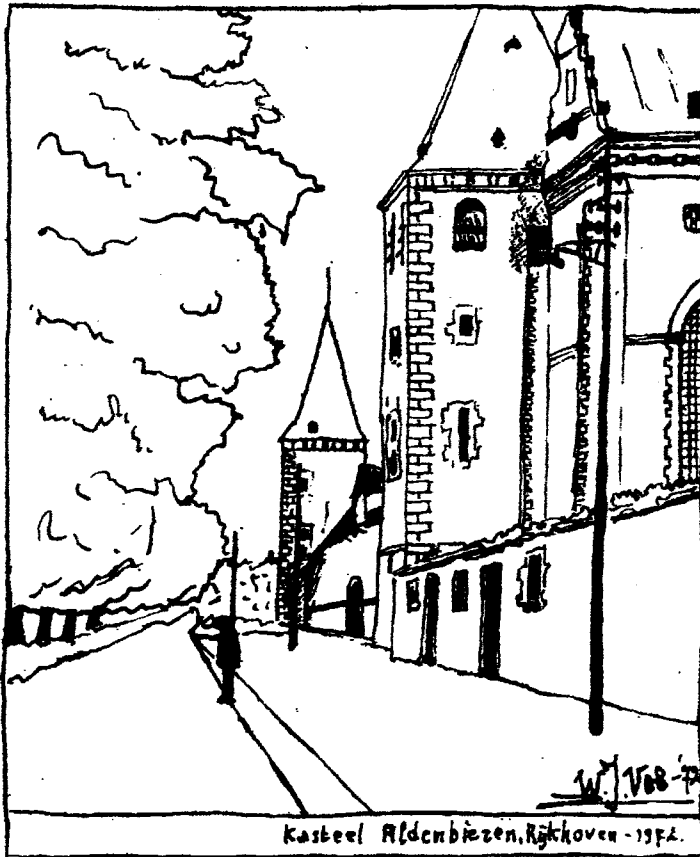
derij is hier en daar wat aangepast, ^{zeer} aan de eisen van de moderne landbouw, maar ze ziet er behoorlijk uit. De eigenaar leek me nogal trots te zijn op zijn bezit. De chirurg uit Hasselt laat het kasteel momenteel restaureren (met steun van de Belgische staat). De buitenkant is grotendeels klaar en ziet er uitstekend uit. Op het binnenplein ligt nog veel puin en bouw materiaal. Binnen moet nog alles gebeuren volgens een vriendelijke en welbespraakte buurvrouw. Naar men zegt is de nieuwe eigenaar van plan een restaurant te openen in het kasteel. Helaas konden we het interieur niet bezichtigen.

Alde-Biezen.

Pater Dr. Ed. Loffeld was zo vriendelijk de datum van de brand op te zoeken. Deze ramp vond plaats op 8 maart 1971. Gelukkig is niet het hele kasteel verwoest. Het hoofdgebouw met de slottoren is geheel uitgebrand. Voor de brand verkeerde het grootste gedeelte al in vervallen toestand. De vorige eigenaar, A. Roelants du Vivier (die trouwens nog steeds op Alde-Biezen woont), Frachtte op amateuristische wijze het enorme complex te restaureren, maar de oorlog maakte een einde aan deze pogingen. Tenslotte werd hij gedwongen de gebouwen te verkopen aan de Belgische staat. Het totaal verwaarloosde park kwam aan de Belgische provincie Limburg. Tijdens mijn eerste bezoek waren mensen van het Domein Bokrijk bezig met het afrasteren van het park. Volgens Dr. M. Bussels, ere-archivaris van de provincie Limburg, moest de inboedel nog geschat worden in de lente van 1971. Het schijnt dat de voormalige eigenaar opdracht heeft gegeven vuren aan te leggen in de open haarden van het vervallen hoofdgebouw om de "pennelickers" uit Brussel, die de meubels en de schilderijen zouden komen schatten, waardig te ontvangen. Hierdoor zou de brand ontstaan zijn. Gelukkig heeft men alle schilderijen en meubels kunnen redden. De klok in de slottoren is echter totaal gesmolten en neer beneden gestort. De Belgische staat zal nu alles restaureren, terwijl de provincie Limburg het park in orde zal maken.

Toen ik in de lente de boel bezichtigde, was men nog bezig met puin ruimen en het doen van grondboringen in de slotgracht (helemaal dichtgegroeid met biezen en riet), Nu is alles behoorlijk opgeruimd en klaar voor de restauratie.

Gebleken is dat het hoofdgebouw solide gefundeerd is op dikke eikebomen (de bodem is ter plaatse moerassig), die nog niets geleden hebben. Ook de kelders verkeren nog in goede staat. Volgens Dr. Bussels zal de restauratie technisch niet al te moeilijk zijn, maar wel kostbaar en er zal veel tijd mee gemoeid zijn. (Volgens zijn optimistische schatting wel



tien jaar). Dit jaar is er B.Fr.40.000.000 (ca f 800.000) uitgetrokken voor het herstel. Het kasteel heeft de staat B.Fr.16.000.000 gekost en Limburg heeft B.Fr.37.000.000 betaald voor de grond. Op de begane grond is een gedeelte van de fraaie trap in de hal bewaard gebleven. Door de brand kan men nu duidelijk in veel vertrekken drie plafonds zien het

laagste, waarin voor de brand plafondschilderingen zaten, een stucplafond met wapen-schilden en een houten plafond. De vloer van de eerste verdieping is weggebrand. Het dak is geheel verdwenen en al vervangen door een plat nooddak waaronder men droog zal kunnen werken. De ramen zijn gedicht met dik transparant plastic. Op veel plaatsen ziet men nog gedeelten van een speciaal scort parketvloer en resten van het oude behang.

De binnenhof van de kasteelboerderij is met de kerk het enige dat al vroeger gerestaureerd is, al zal ook hier nog heel wat moeten gebeuren.

Er is nog een enorm plein met een aantal bijgebouwen, o.a. de grote tiendschuur. Ook hier zal men veel moeten herstellen.

Het gasthuis bij de ingang is gedeeltelijk bewoond en men kan er genieten van een zeer koele pint. Ook hier is een opknappbeurt vereist.

Dan is er nog het Apostelenhuis, waar vroeger twaalf armen op kosten van de Orde werden onderhouden. Dit gedeelte is eveneens totaal vervallen.

Tussen Rijkhoven en het eigenlijke kasteel staat nog het Rentmeestershuis (annex boerderij). Het ziet er uitstekend uit. Dit gebouw is niet verkocht aan de Staat. Hier woont een familielid van de vorige eigenaar van het grote kasteel.

Al met al is Alde-Biezen het grootste kasteel tussen Rijn en Loire. De oppervlakte van de daken alleen wordt in hectares gemeten!

Na de restauratie zal Alde-Biezen een vormingscentrum worden. Van Pater Dr. E. Loffeld vernam ik, dat enkele West-duitse ereleden van de Duitse Orde (die nog steeds bestaat) in Kasteel Alde-Biezen een kamer willen inrichten als herinnering aan de Orde. Als het zover is zal de stadsarchivaris van Aken een artikel schrijven over de architectuur en Pater Loffeld zal een hoofdstuk wijden aan de geschiedkundige achtergronden. Zijn bijdrage is al gereed.

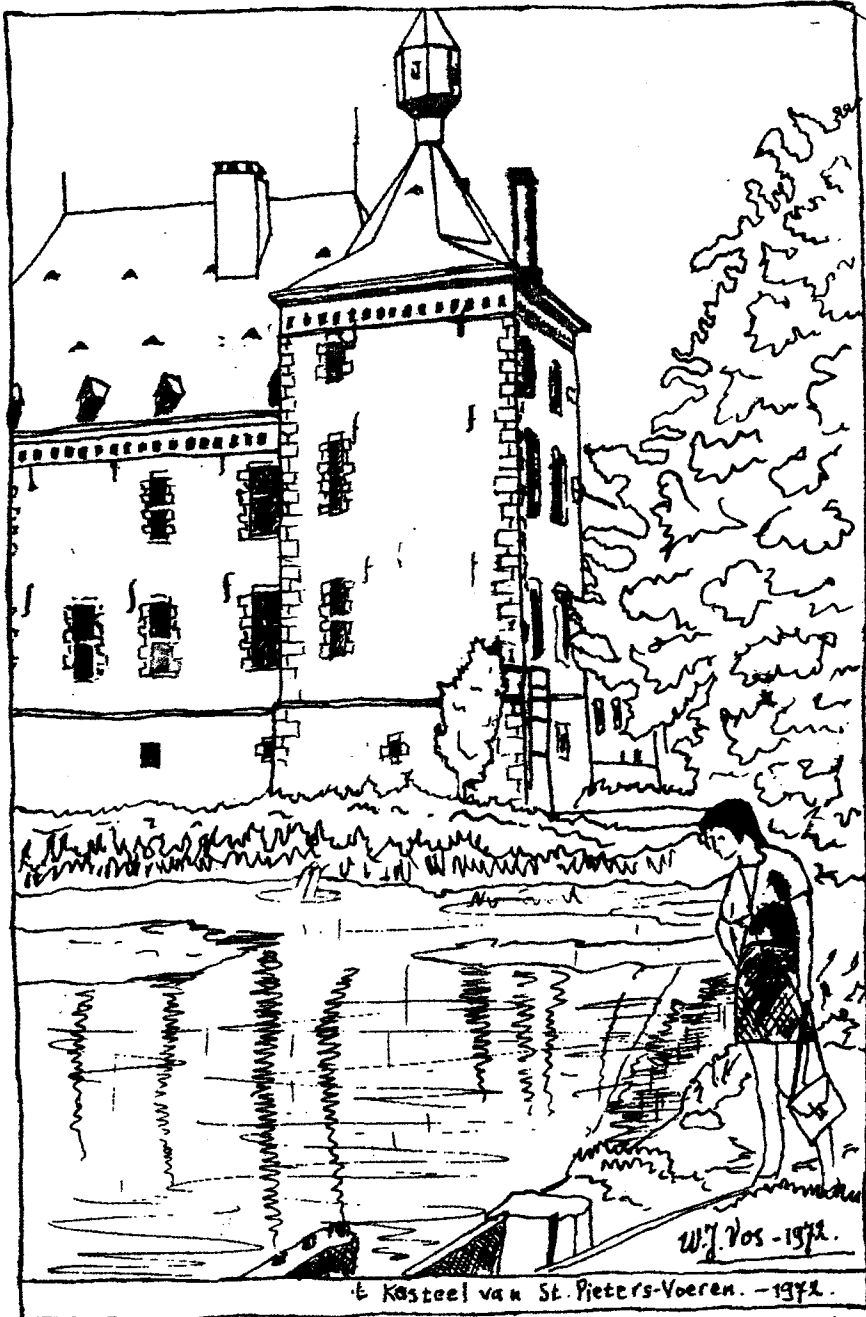
Wie meer wil lezen over Alde-Biezen moet Spiegel Historicael, Jrg. 2, Nr. 1, jan. 1967 lezen. In dit nummer staan twee rijk geïllustreerde artikelen over de Duitse Orde en de landcommanderij Alde-Biezen (voor de brand).

Sint-Pieters-Voeren.

Net als Gemert en Gruitrode, was Sint-Pieters-Voeren vroeger een vrije rijksheerlijkheid onder het bestuur van de Duitse Orde, landcommanderij Alde-Biezen. Het dorp is maar klein (512 ha, 276 inw. in 1962). De landbouw is het voornaamste middel van bestaan. Het landschap is er schitterend en nog ongerept. Sint-Pieters-Voeren (of Fouron-Saint-Pierre zoals de Walen zeggen) ligt in de Voerstreek, ten zuiden van de Nederlandse provincie Limburg. Deze streek is enige tijd geleden bij de Belgische provincie Limburg gevoegd. Daarvoor hoorde de Voerstreek bij het Franstalige Luik, maar de gewone mensen spreken er een Limburgs dialect. Toen ik er op 14 juli was, had ik veel moeite het dorp te vinden, omdat alle overgekalkte wegwijzers weggehaald waren in het kader van de strijd tussen Vlaamsgezinden en de (weinige) Franskiljons. In Sint-Martens-Voeren was een interessante tentoonstelling ingericht, die aan de streek gewijd was. Het doel was de mensen te doen inzien, dat deze streek bij Vlaanderen hoorde. De gotische kerk van Sint-Pieters-Voeren is gebouwd in de 17de eeuw. Er zijn merkwaardige graftombes te zien op het kerkhof. De kerk zelf was helaas afgesloten. Het schitterend ^{gelegen} kasteel is te bereiken via een forellenkwekerij. De aloude slotgrachten kricelen van de prijzige vissen. Als U nu eens een fantastisch onderhouden slot wilt zien, dan moet U hier naar toe gaan. Ik zal niet proberen het te beschrijven. Misschien geeft de pentekening, die ik voor dit artikel gemaakt heb, enig idee van de werkelijkheid. In het schitterende park kan men de bron van de Voer zien.

Sinds 1970 is de Ambassadeur van Nederland in Kopenhagen (Denemarken), Van Rijkevorsel, eigenaar van dit fraaie gebouw. Hij heeft het gekocht van Henry Ernst de la Graete, die een boekje heeft geschreven over zijn bezit, getiteld: "La Commanderie de l'Ordre teutonique à Fouron-Saint-Pierre" (ed. Société verviétoise d'archéologie et d'histoire", publications hors série, public. 2. - Imprimerie G. Leloote, Dison, 1964. Adres uitgever: Aesène Buchet, 25 Rue de la Chapelle Stembert-Verviers).

Laten we hopen dat het Bestuur van onze kring er nog eens in slaagt een excursie (ev. excursies) te organiseren naar deze



Le Kasteel van St. Pieters-Voeren. - 1972.

kastelen, die eens zo nauw verbonden waren met de geschiedenis van Gemert. Misschien is het dan ook mogelijk het interieur te bezichtigen van de kastelen van Gruitrode en Sint-Pieters-Voeren.

Mijn welgemeende dank aan Pater Dr.Ed.Loffeld voor de gegevens, die hij mij vertsrekte.

W.J.Vos. Korhoenhof 9, Nuenen.

Maatregelen na de brand van 1785.

In Gemerts Heem, nr.44,Herfst 1971, schreef ondergetekende een artikel over "Branden in Gemert", speciaal over de brand van 22 april 1912 aan het Kruiseind en in de Pandelaar en de grote brand van 28 juni 1785, waarbij meer dan 50 huizen in de Molenstraat, de Nieuwstraat en Ruyschenbergstraat in de as werden gelegd.

Zoals gewoonlijk na een ramp, werden ook in Gemert na de fatale brand van 1785 enige maatregelen genomen om te proberen dergelijke ongelukken in de toekomst te voorkomen.

Op 1 september 1785 ging er van de heer C.F.van Bachem, Balleiraad der Duitse Orde namens de Landcommandeur een schrijven naar Drossard en Schepenen van Gemert: "Raekende het verbeeteren der Schouwen enz." Daarin werd hen opgedragen: "zonder den minsten uytstel sorge te draegen dat alle schouwen dewelke volgens deese protocollen in slegten en gevaerlijken staat bevonden zijn geweest op eene amende(boete) van zes guldens binnen den tijd van drij dagen (vanaf de dag der publicatie,waarover behoorlijk berigt te doen)verandert en buijten alle gevaar van brand gestelt worden en de naar bij staande huyskens (w c's) met stroy gedekt ofte van strooy gemaekt zijnde, verder af te zetten ofte deselve in eenen staaat te brengen, die buyten alle gevaer is: Als oock die assehoopen vijf en twintighpassen van de gebouwen af te schudden of wel dat niet mogelijk zijnde in eene kuyl en zulks op eene amende van twaelf guldens te leggen". Dat was een zware boete voor die tijd.

Door de Landcommandeur Baron von Reischach was al reeds eerder bevolen om op 30 augustus"beginnen te voeren de brand-schouwe" en op donderdag daaraanvolgende schriftelijk te berichten aan de heer van Bachem.Op genoemde datum werd door de metselaarsbazen Gerardus van de Rijdt en Arnoldus van Kessel